

Concordie van Leuenberg

1. De met deze Concordie instemmende lutherse, gereformeerde en de daaruit voortgekomen verenigde kerken, alsmede de daarmee verwante voor-reformatorische kerken der Waldenzen en der Boheemse Broeders, stellen op grond van hun leergesprekken onder elkaar het gemeenschappelijk verstaan van het Evangelie vast, zoals dit in het navolgende uiteengezet wordt. Dit maakt het hun mogelijk kerkgemeenschap te betuigen en te verwerkelijken. In dankbaarheid, dat zij nader tot elkaar gebracht zijn, belijden zij tegelijkertijd, dat de worsteling om waarheid en eenheid in de kerk ook met schuld en leed verbonden was en is.
2. De kerk is op Jezus Christus alleen gefundeerd, die haar door de begiftiging van zijn heil in de verkondiging en de sacramenten vergadert en uitzendt. Naar reformatorisch inzicht is daarom voor de ware eenheid der kerk de overeenstemming in de zuivere leer van het Evangelie en in de rechte bediening der sacramenten noodzakelijk en voldoende. Uit deze reformatorische criteria leiden de deelnemende kerken hun begrip van kerkgemeenschap af, dat in het navolgende uiteengezet wordt.

I De weg naar de gemeenschap

3. Met het oog op de wezenlijke verschillen in de wijze van theologisch denken en kerkelijk handelen, achtten de vaders van de Reformatie ondanks dat zij veel gemeenschappelijks hadden zich omwille van hun geloof en geweten niet in staat scheidingen te vermijden. Met deze Concordie erkennen de deelnemende kerken dat hun verhouding tot elkaar zich sinds de tijd van de Reformatie gewijzigd heeft.

1 Gemeenschappelijke inzichten ten tijde van het ontstaan van de Reformatie

4. Vanuit de historische afstand kan men thans duidelijker zien wat, ondanks alle tegenstellingen, de kerken van de Reformatie in hun getuigenis gemeenschappelijk hadden: zij gingen uit van een nieuwe ervaring van het Evangelie, die bevrijding en zekerheid schonk. Door op te komen voor de waarheid die zij hadden leren kennen, zijn de reformatoren gezamenlijk in verzet gekomen tegen de kerkelijke overleveringen van die tijd. Mèt elkaar hebben zij daarom beleden, dat leven en leer genormeerd moeten

worden aan het oorspronkelijke en zuivere getuigenis van het Evangelie in de Schrift. Met elkaar hebben zij getuigenis afgelegd van de vrije en onvoorwaardelijke genade Gods in het leven, het sterven en de opstanding van Jezus Christus voor ieder die deze belofte gelooft. Met elkaar hebben zij beleden, dat het handelen van de kerk en haar gestalte alleen te bepalen zijn vanuit haar opdracht dit getuigenis de wereld te doen ingaan en dat het Woord van de Heer elke menselijke vormgeving van de christelijke gemeente te boven gaat. Daarbij hebben zij, samen met de gehele christenheid de belijdenis van de drie-enige God en de god-menselijkheid van Jezus Christus, zoals deze in de oudkerkelijke symbolen beleden was, aanvaard en opnieuw beleden.

2 Veranderde vooronderstellingen van de huidige kerkelijke situatie

5. In een geschiedenis van vierhonderd jaar hebben de theologische confrontatie met de vragen van de Moderniteit, de ontwikkeling van het onderzoek der Schrift, de kerkelijke vernieuwingsbewegingen en de opnieuw ontdekte oecumenische horizon, de kerken van de Reformatie gebracht tot nieuwe, vergelijkbare vormen van denken en leven. Uiteraard brachten zij ook nieuwe tegenstellingen met zich mee, die dwars door de confessies heenlopen. Bovendien werd ook telkens weer broederlijke gemeenschap ervaren, met name in tijden van gemeenschappelijk lijden. Dit alles was reden voor de kerken om op een nieuwe wijze het bijbels getuigenis en de belijdenissen van de Reformatie, vooral sinds de opwekkingsbewegingen, voor het heden actueel te maken. Door dit te doen hebben zij geleerd het fundamentele getuigenis van de reformatorische belijdenissen te onderscheiden van hun historisch bepaalde denkvormen. Omdat de belijdenissen getuigen van het Evangelie als het levende woord van God in Jezus Christus, blokkeren zij de weg niet naar een normatieve uitdrukking van het Evangelie, maar openen deze juist en roepen op, deze weg in de vrijheid van het geloof te gaan.

II Het gemeenschappelijk verstaan van het Evangelie

6. De kerken die deelnemen aan de Concordie beschrijven hieronder hun gemeenschappelijk verstaan van het Evangelie, voorzover dit vereist is om hun kerkelijke gemeenschap te funderen.

- 1 *De boodschap der rechtvaardiging als de boodschap van de vrije genade van God*
7. Het Evangelie is de boodschap van Jezus Christus, het heil der wereld, als vervulling van de belofte aan het volk van het Oude Verbond geschonken.
 8. (a) In de leer van de rechtvaardiging hebben de vaders van de Reformatie het zuivere begrip van het Evangelie tot uitdrukking gebracht.
 9. (b) In deze boodschap wordt Jezus Christus betuigd, als degene die mens geworden is, in wie God zich met de mens verbonden heeft; als de Gekruisigde en de Opgestane, die het gericht van God op zich heeft genomen en daarin de liefde Gods tot de zondaar betuigd heeft; en als de Komende, die als Rechter en Redder de wereld tot de voleinding leidt.
 10. (c) God roept door zijn Woord in de Heilige Geest alle mensen tot bekering en geloof en zegt de zondaar die gelooft zijn gerechtigheid in Jezus Christus toe. Wie op het Evangelie vertrouwt, is om Christus' wil gerechtvaardigd voor God en bevrijd van de aanklacht van de Wet. Hij leeft in dagelijkse bekering en vernieuwing samen met de gemeente in lofprijzing van God en in de dienst aan anderen, in de zekerheid dat God zijn heerschappij voleinden zal. Zo bewerkt God nieuw leven en maakt midden in de wereld het begin van een nieuwe mensheid.
 11. (d) Deze boodschap maakt de christenen vrij tot verantwoordelijke dienst in de wereld, en maakt hen bereid in deze dienst ook te lijden. Zij erkennen, dat Gods wil, die gebiedt en schenkt, de gehele wereld omvat. Zij komen op voor aardse gerechtigheid en vrede tussen de afzonderlijke mensen en onder de volkeren. Dit maakt het noodzakelijk, dat zij met andere mensen zoeken naar redelijke en adequate criteria en dat zij zich met hun toepassing bezighouden. Zij doen dit in het vertrouwen, dat God de wereld in stand houdt en met het oog op de verantwoording voor zijn gericht.
 12. (e) Met dit begrip van het Evangelie plaatsen wij ons op de bodem van de oud-kerkelijke belijdenissen en aanvaarden de gezamenlijke overtuiging van de reformatorische belijdenissen: dat het enige heilsmiddelaarschap van Jezus Christus het centrum van de Schrift is en dat de boodschap der rechtvaardiging als de boodschap van Gods vrije genade, de maatstaf van alle kerkelijke verkondiging is.

2 Verkondiging, doop en avondmaal

13. Het Evangelie wordt ons fundamenteel betuigd door het Woord van de apostelen en de profeten in de Heilige Schrift van het Oude en het Nieuwe Testament. De kerk heeft de opdracht dit Evangelie door te geven door het mondelinge woord van de prediking, door de verkondiging aan de enkeling, en door doop en avondmaal. In verkondiging, doop en avondmaal is Jezus Christus door de Heilige Geest tegenwoordig. Zo krijgen de mensen deel aan de rechtvaardiging in Christus, en zo vergadert de Heer zijn gemeente. Hij werkt daarbij in verschillende ambten en diensten en in het getuigenis van alle leden van zijn gemeente.

a) Doop

14. De doop wordt in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest met water bediend. In de doop neemt Jezus Christus de mens, die aan zonde en dood vervallen is, onherroepelijk in de gemeenschap van zijn heil op, opdat hij een nieuw schepsel zal zijn. Hij roept hem in de kracht van de Heilige Geest tot zijn gemeente en tot een leven uit geloof, tot dagelijkse bekering en navolging.

b) Avondmaal

15. In het avondmaal schenkt zich de opgestane Jezus Christus in zijn voor allen overgegeven lichaam en bloed door het woord van zijn belofte met brood en wijn. Hij schenkt ons daardoor vergeving van zonden en bevrijdt ons tot een nieuw leven uit geloof. Hij laat ons opnieuw ervaren dat wij leden van zijn lichaam zijn. Hij sterkt ons tot de dienst aan de mensen.
16. Wanneer wij het avondmaal vieren, verkondigen wij de dood van Christus, waardoor God de wereld met zichzelf verzoend heeft. Wij belijden de tegenwoordigheid van de opgestane Heer onder ons. In vreugde daarover dat de Heer tot ons gekomen is, wachten wij op zijn toekomst in heerlijkheid.

III De overeenstemming met betrekking tot de leerveroordelingen uit de tijd van de Reformatie

17. De tegenstellingen die sinds de tijd van de Reformatie een kerkelijke gemeenschap tussen de lutherse en de gereformeerde kerken onmogelijk gemaakt en tot wederzijdse veroordelingen geleid hebben, hadden betrekking op de avondmaalsleer, de christologie en de leer van de predestinatie.

Wij nemen de beslissingen van de vaders serieus, maar kunnen thans echter samen het volgende erover zeggen:

1. Avondmaal

18. In het avondmaal schenkt Jezus Christus, de Opgestane, zichzelf in zijn voor allen in de dood gegeven lichaam en bloed door het woord van zijn belofte met brood en wijn. Zo geeft Hij zichzelf zonder reserve aan allen die brood en wijn ontvangen; het geloof ontvangt het avondmaal ten heil, het ongelooft ten gerichte.
19. De gemeenschap met Jezus Christus in zijn lichaam en bloed kunnen wij niet scheiden van de handeling van het eten en het drinken. Aandacht voor de wijze van tegenwoordigheid van Christus in het avondmaal die afziet van deze handeling, loopt het gevaar de betekenis van het avondmaal te verduisteren.
20. Waar zodanige overeenstemming tussen kerken bestaat, raken de verwerpingen in de reformatorische belijdenissen de huidige stand van de leer van deze kerken niet meer.

2. Christologie

21. In de ware mens Jezus Christus, heeft de eeuwige Zoon en daarmee God zelf, zich tot heil in de verloren mensheid begeven. In het Woord van de belofte en het Sacrament stelt de Heilige Geest en daarmee God zelf ons Jezus als de Gekruisigde en Opgestane tegenwoordig.
22. In het geloof aan deze zelfovergave van God in zijn Zoon zien wij ons met betrekking tot de historische bepaaldheid van de traditionele denkvormen voor de taak gesteld opnieuw tot gelding te brengen zowel wat de gereformeerde traditie geleid heeft bij haar bijzondere nadruk op de onaantastbaarheid van het God-zijn én het mens-zijn van Jezus, als wat de lutherse traditie geleid heeft bij haar bijzondere aandacht voor de volledige eenheid van de persoon van Jezus.
23. Met het oog op deze stand van zaken kunnen wij thans de vroegere verwerpingen niet meer onderschrijven.

3. *Predestinatie*

24. In het Evangelie wordt de onvoorwaardelijke aanneming van de zondige mens door God beloofd. Wie daarop vertrouwt, mag zeker zijn van het heil en Gods verkiezing prijzen. Over de verkiezing kan daarom alleen gesproken worden met het oog op de roeping tot het heil in Christus.
25. Het geloof doet weliswaar de ervaring op, dat de heilsboodschap niet door allen aanvaard wordt, maar het respecteert het geheimenis van Gods handelen. Het betuigt tegelijkertijd de ernst van menselijke beslissingen alsook de realiteit van de universele heilswil van God. Het getuigenis der Schrift aangaande Christus verbiedt ons een eeuwig raadsbesluit Gods tot definitieve verwerping van bepaalde personen of van een volk te aanvaarden.
26. Waar zodanige overeenstemming tussen kerken bestaat, raken de verwerpingen in de reformatorische belijdenissen de huidige stand van de leer dezer kerken niet meer.

4. *Conclusies*

27. Waar deze constatering erkend worden, houden de verwerpingen in de reformatorische belijdenissen met betrekking tot het avondmaal, de christologie en de predestinatie geen verband met de huidige stand van de leer. Daarmee worden de verwerpingen die de vaders hebben uitgesproken, niet als irrelevant aangeduid; zij zijn echter geen belemmering meer voor kerkelijke gemeenschap.
28. Tussen onze kerken zijn er aanzienlijke verschillen in de vormgeving van de eredienst, in de gestalten van de vroomheid en in kerkorde. Deze verschillen worden in de gemeenten vaak sterker ervaren dan de traditionele leerverschillen. Toch kunnen wij volgens het Nieuwe Testament en de reformatorische criteria inzake kerkelijke gemeenschap in deze verschillen geen factoren van kerkscheidende aard zien.

IV Verklaring en verwerkelijking van kerkelijke gemeenschap

29. Kerkgemeenschap in de zin van deze Concordie betekent, dat kerken met een verschillende confessionele traditie op grond van de verkregen overeen-

stemming in het verstaan van het Evangelie, elkaar gemeenschap in Woord en Sacrament verlenen en een zo groot mogelijke gemeenschappelijkheid in getuigenis en dienst aan de wereld nastreven.

1. Verklaring van kerkelijke gemeenschap

30. Met de instemming met de Concordie verklaren de kerken met inachtneming van de binding aan de belijdenissen die bij hen gelden, of met inachtneming van hun tradities:
31. (a) Zij stemmen overeen in het verstaan van het Evangelie zoals dat uitdrukking gevonden heeft in de delen II en III;
32. (b) de veroordelingen inzake de leer zoals deze in de belijdenisgeschriften zijn uitgesproken, raken, naar is vastgesteld in deel III, niet meer de huidige stand van de leer in de kerken die instemmen met de Concordie;
33. (c) zij verlenen elkaar kansel- en avondmaalsgemeenschap. Dit sluit wederzijdse erkenning van de ordinatie in en maakt intercelebratie mogelijk.
34. Met deze constatering is kerkelijke gemeenschap vastgesteld. De scheidingen die deze kerkelijke gemeenschap sinds de zestiende eeuw onmogelijk maakten, zijn opgeheven. De deelnemende kerken hebben de overtuiging dat zij samen deel hebben aan de ene kerk van Jezus Christus en dat de Heer hen bevrijdt en verplicht tot gemeenschappelijke dienst.

2. Verwerkelijking van de kerkelijke gemeenschap

35. De kerkelijke gemeenschap verwerkelijkt zich in het leven van de kerken en de gemeenten. In het geloof in de verenigende kracht van de Heilige Geest verrichten zij gezamenlijk hun getuigenis en dienst en spannen zij zich in om de verkregen gemeenschap te versterken en te verdiepen.

a) Getuigenis en dienst

36. De verkondiging van de kerken wint in de wereld aan geloofwaardigheid, wanneer zij het Evangelie eenstemmig betuigen. Het Evangelie bevrijdt en verbindt de kerken tot gemeenschappelijke dienst. De dienst der liefde betreft de mens met zijn noden en tracht de oorzaken hiervan weg te nemen. De inspanning voor gerechtigheid en vrede in de wereld vereist van de kerken in toenemende mate, dat zij gemeenschappelijke verantwoordelijkheid op zich nemen.

b) Toekomstige theologische arbeid

37. De Concordie laat het verbindend karakter van de belijdenissen in de deelnemende kerken bestaan. Zij wil niet verstaan worden als een nieuwe belijdenis. Zij is een overeenstemming met betrekking tot de kernpunten, die kerkelijke gemeenschap tussen de kerken van verschillende confessie mogelijk maakt. De deelnemende kerken laten zich bij het gemeenschappelijk verrichten van getuigenis en dienst door deze overeenstemming leiden en verplichten zich tot verdere onderlinge gesprekken over de leer.
38. Het gemeenschappelijk verstaan van het Evangelie, waarop de kerkelijke gemeenschap berust, moet verder verdiept, aan het getuigenis van de Heilige Schrift getoetst en voortdurend geactualiseerd worden.
39. Het is de taak der kerken zich te blijven bezinnen op verschillen in de leer, die in en tussen de deelnemende kerken bestaan, zonder dat deze als kerk-scheidend gelden. Daartoe behoren :
 - hermeneutische vragen ten aanzien van het verstaan van Schrift, belijdenis en kerk;
 - verhouding van Wet en Evangelie;
 - dooppraktijk;
 - ambt en ordinatie;
 - tweerijkenleer en de leer van de koningsheerschappij van Jezus Christus;
 - kerk en maatschappij.Tevens moeten ook die problemen aangevat worden, die zich nieuw voordoen met betrekking tot getuigenis en dienst, kerkorde en kerkelijke praktijk.
40. Op grond van hun gemeenschappelijke erfenis moeten de reformatorische kerken stelling nemen tegenover de tendensen van theologische polarisatie die tegenwoordig aan de dag treden. De problemen die daarmee verbonden zijn, grijpen ten dele dieper in dan de verschillen inzake de leer, die vroeger de tegenstelling luthers-gereformeerd in het leven geroepen hebben.
41. Het zal een taak van gemeenschappelijke theologische arbeid zijn, de waarheid van het Evangelie te betuigen en af te grenzen tegenover misvormingen ervan.

c) Organisatorische consequenties

42. Door de verklaring van kerkelijke gemeenschap wordt niet vooruitgelopen op afzonderlijke kerkrechtelijke regelingen van vraagpunten tussen de kerken en binnen de kerken. De kerken moeten echter bij deze regelingen de Concordie in acht nemen.
43. Algemeen geldt, dat de verklaring van kassel- en avondmaalsgemeenschap en de wederzijdse erkenning van de ordinatie, geen afbreuk doet aan de bepalingen die in de kerken gelden ten aanzien van de bevestiging in het ambt van predikant, de uitoefening van de dienst van de predikant en de bepalingen voor het gemeentelijke leven.
44. Het vraagstuk van een organisatorische samenvoeging van afzonderlijke bij de Concordie betrokken kerken, kan slechts opgelost worden in de concrete situatie waarin deze kerken leven. Bij het onderzoek van dit vraagstuk dienen de volgende gezichtspunten in acht genomen te worden:
45. Een vereniging die afbreuk doet aan de levende veelvormigheid van de verkondiging, van het godsdienstige leven, van de kerkelijke orde en van de diaconale en maatschappelijke activiteiten, zou het wezen van de kerkelijke gemeenschap, die met deze verklaring wordt aangegaan, tegenspreken. Anderzijds kan in bepaalde situaties de dienst der kerk omwille van de fundamentele samenhang van getuigenis en dienst wettelijke samenvoegingen vereisen. Wanneer organisatorische consequenties getrokken worden uit de verklaring van kerkelijke gemeenschap, dan mag geen afbreuk gedaan worden aan de beslissingsvrijheid van minderheidskerken.

d) Oecumenische aspecten

46. Door kerkelijke gemeenschap onder elkaar aan te gaan en te verwerklijken, handelen de deelnemende kerken vanuit de verplichting, de oecumenische gemeenschap van alle christelijke kerken te dienen.
47. Een zodanige kerkelijke gemeenschap in Europa zien zij als een bijdrage tot dit doel. Zij verwachten dat de overwinning van de tot nu toe bestaande scheiding van invloed zal zijn op de kerken in Europa en in andere werelddelen die confessioneel gezien met hen verwant zijn; zij zijn bereid met hen samen de mogelijkheid van kerkelijke gemeenschap te onderzoeken.

48. Deze verwachting geldt eveneens voor de verhouding van de Lutherse Wereldbond en de Gereformeerde Wereldbond tot elkaar.
49. Evenzo hopen zij, dat de kerkelijke gemeenschap nieuwe stimulansen geven zal tot de ontmoeting en de samenwerking met kerken van andere confessies. Zij verklaren zich bereid de leergesprekken in deze bredere context te plaatsen.